

Zelena solidarnost

Vodeća načela za istinski pravedan Socijalni fond za klimatsku politiku

SAŽETAK POLITIKE - VELJAČA 2025.

Hoće li države članice učinkovito koristiti Socijalni fond za klimatsku politiku za smanjenje energetske i transportne siromaštva, ovisit će o sljedeća 3 načela:

- **osiguranju smislenog sudjelovanja javnosti i ranog uključivanja**
- **davanju prioriteta osnažujućim i uključujućim ciljanim mjerama koje ciljaju na strukturalna rješenja, izbjegavajući zaključavanje u fosilna goriva i kratkoročne mjere**
- **mobilizaciji dodatnog financiranja iznad doprinosa od 25%**

Uvod

Socijalni fond za klimatsku politiku (SCF ili „Fond”) – osnovan Uredbom (EU) 2023/955 - jedan je od financijskih mehanizama EU-a za protutežu negativnim socioekonomskim učincima proširenja sustava trgovanja emisijama (ETS2) koji će se primjenjivati na sektore transporta i grijanja i hlađenja. ETS2 cijena za emisije ugljika bit će izazov za kućanstva s niskim prihodima [1] i mala poduzeća koja možda neće moći apsorbirati povećanje cijena ili si priuštiti ulaganja u obnovljive izvore energije i elektrificirana rješenja, poput dizalica topline ili električnih automobila.

Najugroženiji energetske i prometne siromaštvom posebno su oni koji žive u kuće s lošom energetske učinkovitošću u predgrađima ili izoliranim ruralnim područjima sa slabim pristupom javnom prijevozu i oni koji su u većoj mjeri društveno-ekonomski marginalizirani [2] zbog klasne ili etničke pripadnosti, rase, spola [3], invaliditeta, starosti, veličine kućanstva i statusa vezanog uz državljanstvo; a još više kada se ti čimbenici ukrste. Potrebe za ulaganjima bit će još veće u zemljama srednje i istočne Europe s nižim prihodima koje će biti najviše pogođene učincima troškova ETS2, unatoč nižim emisijama u usporedbi sa zemljama s visokim prihodima i stoga će dobiti veći udio sredstava SCF-a [4].

[1] https://www.euki.de/wp-content/uploads/2023/02/ETS2_Policy_Brief_EPG-1-1.pdf

[2] https://energy-poverty.ec.europa.eu/document/download/687479a2-de64-4e04-8449-77b9729cb8b3_en?filename=EPAH_Energy%20Poverty%20National%20Indicators%20Report_0.pdf

[3] E.g. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-43513-4_8

[4] https://adelphi.de/system/files/document/policy-report_putting-the-ets-2-and-social-climate-fund-to-work_final_02.pdf

Iako je SCF ograničene veličine (65 milijardi EUR + sufinanciranje države članice od 25%), a opseg još ne nudi sveobuhvatan okvir kojim će se EU uhvatiti u koštac s utjecajima tranzicije na pogođene ranjive pojedince_ke, provedba Fonda mora se iskoristiti kao prilika za uravnoteženje društvenog troška klimatskih mjera što je više moguće. Države članice moraju unaprijed dopuniti SCF ulaganja (pojačana dodatnim prihodima iz ETS1 i ETS2) i pružiti ciljana strukturalna rješenja koja prekidaju cikluse ovisnosti o fosilnim gorivima i siromaštva.

Do 30. lipnja 2025. države članice moraju dostaviti nacionalne socijalne planove za klimatsku politiku (NSCP ili „planovi”) Europskoj komisiji, uključujući sve postojeće i planirane mjere u okviru SCF-a [5]. Planovi moraju biti u potpunosti operativni do 2026., ocrtavajući strategiju socijalno pravedne dekarbonizacije, prije nego što ETS2 stupi na snagu 2027. [6]. 25% prihoda iz dražbe emisijskih jedinica prema ETS2 pritjecat će prema novom SCF-u, do fiksnog iznosa od 65 milijardi EUR za razdoblje od 2026 -2032. Sredstva će se dodjeljivati državama članicama na temelju progresivne formule. Oko dvije trećine prihoda ETS2 ostaje izravno dostupno državama članicama za ulaganje u šire klimatske i energetske inicijative. Kako SCF nije dovoljan za uravnoteženje tereta koje ETS2 stavlja na skupine s najnižim dohotkom, ključno je da su sva kućanstva također podržana kroz dodatna ulaganja korištenjem širih ETS1 i 2 prihoda.

Strukturalna i pravedna dekarbonizacija u skladu s ciljem od 1,5°C mogla bi generirati do bilijun eura u posrednim koristima gospodarstvo EU-a [7], uglavnom od smanjenog uvoza fosilnih goriva i nižih računa za struju. Ova ubrzana transformacija bi poboljšala toplinsku udobnost kuća, osigurala čistu energiju i pristupačan javni prijevoz, poboljšala kvalitetu zraka i ponudila ekonomsko olakšanje za milijune kućanstava i malih i srednjih poduzeća u EU-u, sve uz smanjenje strateške ovisnosti EU-a i jačanje konkurentnosti.

Ambiciozna provedba SCF-a mora osigurati pravednu raspodjelu koristi i opterećenja. Učinkovitost država članica u smanjenju energetskog i prometnog siromaštva ovisit će o sljedeća 3 ključna načela pri izradi njihovih NSCP-ova.

[5] Planove će procijeniti Komisija prije bilo kakve isplate - stoga je osiguravanje dobre kvalitete planova ključno za osiguranje pravovremenog odobrenja

[6] Dogovoreno je da će ETS2 započeti 2027., ali može biti odgođen do 2028. u slučaju iznimno visokih cijena energije.

[7] https://caneurope.org/content/uploads/2024/01/CAN-Europe-co-benefits-of-climate-action_REPORT.pdf

Osiguranje smislenog sudjelovanja javnosti i ranog uključivanja

NSCP-ovi moraju biti razvijeni kroz široki, transparentni i uključivi proces sudjelovanja javnosti.

Rana, preliminarna savjetovanja s javnošću i učinkovite nacionalne kampanje povećanja svijesti mogu osigurati da šira javnost bude svjesna vjerojatnih povećanja cijena koje će donijeti ETS2, kao i potencijalnim učincima ublažavanja kroz SCF i šire ETS prihode. Španjolska je uspješno održala široko savjetovanje u rujnu 2022. radi podizanja svijesti o nadolazećoj reviziji svog NECP-a [8]. **Objašnjavanje članovima_cama zajednice zašto će njihovi računi za grijanje i prijevoz porasti, nije lak zadatak. Bit će neophodan kontinuirani javni dijalog, potkrijepljen znanstvenim podacima s jasnom komunikacijskom strategijom.** Potrebno je koristiti mješavinu različitih metoda savjetovanja (npr. online ankete i radionice uživo) kako bi se maksimizirao doseg.

Okupljanja građana_ki također mogu pružiti demokratski legitimitet, pri čemu politike koje su kodirali sami građani_ke često dovode do ambicioznijih rezultata [9]. Ovi procesi savjetovanja trebaju biti prilagođeni različitim vrstama ciljne javnosti (npr. građani_ke nasuprot stručnjaka_inja). Upravljačka tijela također bi trebala uzeti u obzir potencijalne mjere pristupačnosti, kao što je, na primjer, organiziranje događaja uživo s prijevodom na znakovni jezik i u objektima pristupačnim osobama u invalidskim kolicima. Radna knjiga energetske pravde [10] naglašava dodatne mjere, kao što su pružanje pomoći za brigu o djeci tijekom sastanaka i financijska potpora zagovornicima_ama na prvoj liniji za pokrivanje troškova sudjelovanja u procesu (npr. plaćanja za pomoć pri intervenciji u regulatornom postupku). **Povratne informacije dionika iz ovih savjetovanja trebale bi biti uključene u nacionalne socijalne planove za klimatsku politiku, a ono što nije uključeno treba biti propisno opravdano.**

Razviti sektorske radne skupine i scenarije politika, ističući dekarbonizacijske putanje s najpravednijim društveno-ekonomsko-ekološkim koristima

Slijedeći šire konzultacijske pristupe, sektorski pristup koji se fokusira na scenarije politika za različite sektore (npr. promet, obnovljivo grijanje, energetska učinkovitost) može generirati važne podatke i modele, pokazujući koje vrste reformi i ulaganja mogu proizvesti najveći društveni i ekološki učinak.

[8] https://commission.europa.eu/document/download/9ea170ec-fdce-49cb-9424-4ee95db33a4a_en?filename=EN_SPAIN%20DRAFT%20UPDATED%20NECP.pdf

[9] <https://naradaoenergii.pl/wp-content/uploads/2023/01/podsumowanieen.pdf>

[10] <https://iejusa.org/wp-content/uploads/2019/12/The-Energy-Justice-Workbook-2019-web.pdf>

To bi bio prirodan nastavak nakon širokih i otvorenih savjetovanja s javnošću, gdje se preliminarne smjernice politika mogu pretočiti u konkretne prijedloge i scenarije utemeljene na podacima putem povratnih informacija stručnjaka. Litva se ističe kao pozitivan primjer u ovom slučaju, jer je stvorila takve radne skupine rano u procesu izrade nacrtu NECP-a, pružajući činjenice i analiza za različite strategije politika (u skladu s čl. 5,7 Aarhuške konvencije). Svi sastanci, uključujući relevantne materijale i popise sudionika_ca, objavljeni su na relevantnim internetskim platformama [11] pružajući transparentno i pravovremeno informiranje svih uključenih strana.

Osigurati da se u savjetovanjima čuju glasovi onih koji su najviše pogođeni s ETS2

Mobiliziranje širokog spektra društvenih partnera za udruživanje stručnosti (NVO, sindikati, energetske zajednice [12], akademska zajednica, savjetodavne skupine o energetske siromaštvu [13], predstavnici_e marginaliziranih zajednica i ljudi s proživljenim iskustvima energetske ranjivosti, mala i srednja poduzeća itd.) bit će ključno za identifikaciju najranjivijih skupina koje bi trebale primati prioritarnu potporu u okviru SCF-a. Strukturna ranjivost [14] podrazumijeva mnogo slojeva. Kako bi se osiguralo da mjere NSCP-a nikoga ne izostave (npr. one koji žive u ilegalnim naseljima), bit će potreban istinski dijalog.

Potrebno je ojačati institucionalni kapacitet lokalnih vlasti, gospodarskih i socijalnih partnera i nevladinih organizacija kako bi im se omogućilo smisljeno sudjelovanje u pripremi, provedbi, praćenju i naknadnoj evaluaciji NSCP-ova. Upravljačka tijela trebaju osigurati da postoji odgovarajuća zaposlena radna snaga za provođenje gore navedenih mjera, uključujući procese naknadnog praćenja s uključenim dionicima.

Iskoristiti postojeće javne nacionalne savjetodavne forume (npr. višerazinski dijalog o klimi i energiji) kako bi se osigurala koherentnost politika

Članak 4. stavak 2. Uredbe o SCF-u zahtijeva od država članica da osiguraju **dosljednost NSCP-a s njihovim nacionalnim energetske i klimatske planovima (NECP). Prirodni razvoj bi bio da države članice iskoriste postojeće višerazinske dijaloge o klimi i energiji, koji su u nekim zemljama korišteni tijekom procesa izrade i revizije NECP-a, kako bi se konzultirali i sudjelovali u izradi NSCP-ova.**

[12] [U posebnoj bilješci o učinkovitim savjetovanjima za SCF, Komisija također naglašava ulogu energetske zajednice kao učinkovitih posrednika u identificiranju ljudi koji se suočavaju s energetske i prometne siromaštvom.](#)

[13] <https://www.eapn.eu/who-we-are/our-members/> and <https://esf-cat.org/wp-content/uploads/2023/11/Collective-advisory-assemblies-Empowermed-ESF.pdf>

[14] Ovdje definirano kao "Stanje pojedinca_ki ili skupine stanovništva u riziku od negativnih zdravstvenih ishoda kroz njihovo sučelje sa socioekonomskim, političkim i kulturnim/normativnim hijerarhijama."
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5233668/>

Ovi dijalozi okupljaju različite dionike kako bi raspravljali i sudjelovali u stvaranju klimatske i energetske politike. Švedska inicijativa „Održivi gradovi“ [15] primjer je vjerodostojnog dijaloga s više dionika, u kojem lokalne samouprave, poduzeća, akademska zajednica, civilno društvo i vladine agencije rade zajedno s pristupom temeljenim na misiji (obnavljaju svoje obveze svake godine) kako bi se pozabavili ciljem klimatski neutralnih gradova do 2030. Od 9 pilot projekata u 2019. do 23 grada danas, što uključuje 40 % švedskog stanovništva, inicijativa je omogućila vrijednu koordinaciju i razmjenu informacija, a dionici sufinanciraju više od 8 milijuna eura za izgradnju kapaciteta i operativne troškove, pored portfeljnih ulaganja u primjerice infrastrukturu. Ostali primjeri postojećih konzultacijskih struktura uključuju NECP platformu koju koriste europske općine, savjetodavne forume koji se koriste za teritorijalne planove za pravednu tranziciju ili druge slične strukture predviđene nacionalnim klimatskim zakonima.

Izbjeći zamke prošlih procesa savjetovanja s javnošću

Države članice trebale bi izbjegavati ponavljanje pogrešaka iz prošlih strategija savjetovanja, kao što su NECP-ovi ili nacionalni planovi oporavka i otpornosti.

Smatra se da su procesi savjetovanja predviđeni u procesu ažuriranja NECP-a neadekvatno provedeni u mnogim zemljama EU-a [16]. Nakon ažuriranja nacrtu NECP-ova, Europska komisija je dala preporuke za pojedine zemlje kako poboljšati ta savjetovanja [17]. Također je istaknuta opća potreba za više odgovornosti u procesima savjetovanja država članica [18]. Slično, nacionalni planovi u okviru Europskog plana oporavka na brzinu su sastavljeni tijekom pandemije i često povjereni velikim konzultantskim tvrtkama. Ovaj nedostatak angažmana značajnih dionika prije i tijekom provedbe planova oporavka Komisija je također istaknula kao strukturnu prepreku [19], a u stvarnosti je doveo do fenomena „revolving door“ (op. prev., korištenje prethodnom pozicijom u vlasti za dobijanje poslova) pa su u mnogim državama članicama veća poduzeća najveći korisnici fondova za oporavak.

Države članice trebale bi osigurati da izvuku pouke iz tih prošlih procesa tako da sudjelovanje javnosti u NSCP-ovima odgovara svrsi i usklađeno je sa zahtjevima Aarhuške konvencije: rani i smisleni angažman, objavljivanje putem više medijskih kanala (online i offline) i temeljita analiza načina na koji su komentari uzeti u obzir. Države članice ne bi trebale napraviti dva puta iste greške. **SCF predstavlja jedinstvenu priliku za zajedničko stvaranje reforme i ulaganja od strane građana_ki i za građane_ke, doprinoseći pravednom putu prema dekarbonizaciji.**

[15] <https://viablecities.se/en/om/>

[16] Za revizije nacrtu NECP-ova pogledajte: <https://caneurope.org/public-participation-in-national-energy-and-climate-plans-evidence-of-weak-uneven-compliance-in-member-states/>

[17] Preporuke Komisije za pojedine zemlje za NECP dostupne su ovdje: https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-energy-and-climate-plans_en

[18] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2023%3A796%3AFIN>

[19] https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/economic-and-financial-affairs/evaluation-reports-economic-and-financial-affairs-policies-and-spending-activities/mid-term-evaluation-recovery-and-resilience-facility-rf_en

Davanje prioriteta osnažujućim i uključivim ciljanim mjerama usmjerenim na strukturalna rješenja, izbjegavajući zaključavanje u korištenje fosilnih goriva i kratkoročne mjere

Dopuniti privremene mjere pomoći ciljanim strukturnim mjerama koje se bave temeljnim uzrocima energetske i prometne siromaštva

Budući da su strukturne mjere vremenski intenzivne za provedbu, potrebne su socijalne tarife, izravna plaćanja i mjere za zaštitu ranjivih potrošača_ica kako bi se spriječilo da povećanje cijene energije ne pogađa kućanstva s niskim primanjima prije strukturnih mjera koje ih oslobađaju od povećanih cijena ugljika. Države članice trebale bi osigurati da se izravna plaćanja razvijaju dinamički s cijenama ugljika i nadopunjuju se strukturnim mjerama koje jamče da će računi za energiju ostati na duži rok pristupačni za osobe iz kućanstava s niskim primanjima. Da bi otključale sve potencijalne prednosti pravednog procesa dekarbonizacije, države članice trebaju dati prioritet mjerama koje omogućuju trajne promjene, koje nadilaze izravna plaćanja za najugroženije strukturni i bave se uzrocima energetske i transportne siromaštva [20]. Rješavanje ovih pitanja znači ulaganje ambicioznih napora u povezivanje socijalnih i klimatskih politika i davanje prednosti dugoročnim ulaganjima u odnosu na privremene popravke.

Strukturne mjere koje se odnose na energiju i promet one su koje poboljšavaju pristupačnost, priuštivost i pravednost, dok u konačnici smanjuju ovisnost o fosilnim izvorima energije. Na primjer, trebalo bi, uz jamstvo osnovnog pristupa energiji, poboljšati energetske učinkovitosti zgrada, poboljšati pristup uslugama obnovljivih izvora energije i tehnologijama, stvoriti uvjete za energetske dostatnost, uspostaviti javni prijevoz s nultim emisijama za sve, promicati aktivnu mobilnost i omogućiti čistu dekarbonizaciju sustava grijanja i hlađenja. Strukturne mjere nisu ograničene samo na ulaganja. Na primjer, države članice moraju osigurati da poboljšanja u energetske učinkovitosti ili obnove domova ne rezultiraju pretjeranim povećanjem u cijenama stanova, najamninama i troškovima stanovanja što bi dovelo do problema priuštivosti, raseljavanja stanovnika ili deložacija. Osiguravanje da ugrožena kućanstva osjete prednosti dekarbonizacije i još uvijek si mogu priuštiti plaćanje svojih računa, može se postići kroz regulatorne mjere poput izmjena zakona o najmu i standarda minimalne energetske učinkovitosti u iznajmljenim nekretninama, administrativna pravila (npr. revizije struktura upravljanja stambenim zgradama u zajedničkom vlasništvu) i razne financijske i sheme fiskalnih poticaja usmjerene na ranjive skupine.

[20] Uvodna izjava (13) Uredbe o uspostavi Socijalnog fonda za klimatsku politiku (EU) 2023/955

Davanje prioriteta ulaganjima koja energetske učinkovitost, obnovljivu energiju i elektrificirana rješenja čine pristupačnijim i priuštivijim.

Na stambenoj razini, mnogi_e europski_e građani_ke uvelike se oslanjaju na fosilna goriva, posebice plin, za grijanje svojih domova. Ova ovisnost izlaže potrošače_ice skupljim i nestabilnim troškovima energije, povećavajući financijski pritisak, posebno za ranjiva kućanstva [21]. Ranjivi_e potrošači_ce često nemaju pristup pristupačnim i učinkovitim elektrificiranim sustavima i ne mogu unaprijed platiti troškove obnove stambenih objekata. Zbog sadašnjeg subvencioniranja fosilnih goriva, elektrificirana rješenja često su skuplja za korištenje u usporedbi s drugim izvorima energije. Učiniti elektrifikaciju pristupačnom i priuštivom zahtijeva strukturne mjere i mjere učinkovitosti u domovima koji su energetske neučinkoviti i imaju stare električne sustave ili nemaju centralno grijanje [22]. Kada su domovi spremni prihvatiti ih, čisti obnovljivi izvori energije nude značajne prednosti za potrošače budući da su jeftiniji i donose značajne ekonomske uštede [23].

Stoga **države članice moraju dati prioritet ulaganjima koja energetske učinkovitost, obnovljivu energiju i elektrificirana rješenja čine pristupačnijim i priuštivijim** [24], izbjegavajući kratkoročne mjere koje podupiru kontinuiranu upotrebu fosilnih goriva kao što su hibridni sustavi grijanja s neobnovljivom energijom ili skupa i neučinkovita oprema poput kotlova na vodik koji moraju biti popraćena tržišnim mjerama za smanjenje cijene električne energije u odnosu na fosilna goriva [25].

Ulaganja u fosilna goriva za krajnju upotrebu moraju se u potpunosti isključiti iz SCF-a

Pri izradi nacrtu svojih NSCP-ova, države članice moraju osigurati da su sve mjere i aktivnosti u skladu s načelom „Ne čini značajnu štetu” (DNSH), kako to zahtijevaju drugi fondovi EU-a kao što su Mehanizam za oporavak i otpornost (RRF) i kohezijski fondovi. Ovu usklađenost nalaže članak 17. Uredbe o taksonomiji (Uredba (EU) 2020/852), koji zahtijeva da gospodarske aktivnosti ne štete značajno ekološkim ciljevima kako je navedeno u članku 9. Međutim, Uredba o taksonomiji kontroveržno klasificira ulaganja u fosilni plin kao održivu i tranzicijsku tehnologiju, što je u suprotnosti sa znanstvenim konsenzusom i potkopava klimatske ciljeve i energetske sigurnost [26].

[21] <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2022/07/28/Surging-Energy-Prices-in-Europe-in-the-Aftermath-of-the-War-How-to-Support-the-Vulnerable-521457>

[22] https://www.researchgate.net/figure/Household-energy-price-ratio-electricity-vs-gas-in-EU-Member-States-in-2023-January_fig3_371761181

[23] <https://www.iea.org/reports/renewable-energy-market-update-june-2023/how-much-money-are-european-consumers-saving-thanks-to-renewables>

[24] <https://www.csrf.ac.uk/blog/hydrogen-for-heating/>

[25] <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/energy-taxation-directive-europes-key-climate-law-stuck-in-a-quagmire/>

[26] <https://eeb.org/wp-content/uploads/2022/01/EEB-Paper-Taxonomy-delegated-acts-nuclear-and-gas.pdf>

Ta je neusklađenost dovela do slučajeva u kojima su sredstva iz poglavlja RRF REPowerEU korištena za proširenje infrastrukture za fosilna goriva, kao što je hrvatsko ulaganje u LNG infrastrukturu [27].

SCF predstavlja priliku za učenje iz nedostataka drugih programa EU-a i poboljšanje primjene načela DNSH. Prema Uredbi o SCF-u, Komisija će izdati tehničke smjernice kako bi pomogla državama članicama u primjeni načela DNSH u okviru opsega i ciljeva ovog fonda [28]. Smjernice opisuju prihvatljive aktivnosti za SCF. To je nadopunjeno sektorskim dodacima s navedenim aktivnostima koje su u skladu ili nisu u skladu s DNSH. Jedno od tih temeljnih vodećih načela je sprječavanje učinaka zaključavanja povezanih s korištenjem fosilnih goriva, stoga zahtijeva **potpuno isključivanje ulaganja u fosilna goriva kroz SCF**.

Pružanje financijske, administrativne i tehničke potpore za rekonstrukcije i duboke renovacije, ciljajući na kućanstva s niskim prihodima i ruralna kućanstva u zgradama s najlošijim rezultatima po pitanju energetske učinkovitosti

Grijanje i hlađenje zgrada vodeći je izvor emisije ugljika u Europi s oko 38 % ukupne konačne potrošnje energije u tu svrhu [29]. I dok prihodi stagniraju, prosječna najamnina porasla je za 19 %, a cijene stanova za 47 % u proteklom desetljeću [30]. To rezultira široko rasprostranjenom stambenom krizom, koju karakteriziraju nepriuštivi računi za stanovanje i energiju za najmanje 10 % kućanstava, kao i nesigurnost posjeda, napušteni stambeni prostori i obespravljenost kada je u pitanju donošenje odluka o renoviranju i opskrbi energijom. **Renoviranje najlošijih domova i osiguravanje pristupačnih socijalnih stanova opremljenih obnovljivom energijom** stoga su ključna rješenja za rješavanje i klimatske krize i krize troškova života u isto vrijeme.

Ulaganja u okviru SCF-a **trebala bi podržati provedbu Direktive o energetske učinkovitosti zgrada (EPBD) i Direktive o energetske učinkovitosti (EED) [31], osiguravajući usklađenost s nacionalnim planovima obnove zgrada [32]** kako bi se ubrzale stope obnove, posebno za zgrade s najlošijim performansama. Podrška ugroženim kućanstvima koja ovise o sustavima grijanja na fosilna goriva da prijeđu na daljinsko grijanje ili dizalice topline ključna je za pomoć građanima kama u prijelazu, jer smanjuje njihove račune za energiju i poboljšava njihov životni okoliš.

[27] <https://www.rescoop.eu/policy/financing-tracker/repowereu-tracker/croatia-repowereu>

[28] https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/social-climate-fund/consultation-application-dnsh-principle-under-social-climate-fund_en

[29] Poziv na objavu Akcijskog plana za dizalice topline. https://api.euroheat.org/uploads/20240122_Call_to_publish_the_Heat_Pump_Action_Plan_without_further_delay_FINAL_f0862b626d.pdf

[30] Eurostat.

[31] Dio Paketa čiste energije, EPBD i EED postavljaju obvezujuće ciljeve za dekarbonizaciju građevinskog fonda do 2050. i ukupno smanjenje potrošnje energije u EU-u od 11,7% do 2030. Oni uključuju ciljane mjere kao i nove standarde za energetske izvedbe i učinkovitost.

[32] EPBD zahtijeva od država članica da usvoje nacionalne planove obnove zgrada, prethodno "dugoročne strategije obnove".

Tkako bi se osiguralo da ljudi žive u pristojnim domovima, troše manje energije i mogu si priuštiti svoje račune, potrebno je više ulaganja u socijalno stanovanje koje je energetske učinkovito i pokreće se obnovljivom energijom. Na primjer, belgijski Plan oporavka predviđa postavljanje solarnih panela ili solarnih panela i dizalica topline u 3 600 odnosno 285 socijalnih stambenih jedinica u Valoniji [33].

Mjere bi se posebno trebale **uhvatiti u koštac s preprekama financiranju i pristupu za ranjiva kućanstva i spriječiti povećanje troškova stanovanja, deložacije i raseljavanje**. Mnoga kućanstva ne mogu unaprijed platiti troškove i imaju znatno manje koristi od bonusa povezanih s porezom jer je njihov porez na dohodak nizak. Kućanstva koja se suočavaju s najvećim poteškoćama s energetske učinkovitim obnovama su primjerice ona u suvlasničkim višestambenim zgradama, kao i u obiteljskim kućama u ruralnim područjima. Dobre ciljne mjere financiranja mogu uključivati namjenske bespovratne potpore koje u potpunosti pokrivaju početne troškove i ostavljaju nula preostalih troškova za kućanstva s niskim primanjima (npr. izravnim plaćanjem izvođaču: javno-privatnom modelu), javne zajmove s niskim/nultim kamatama i smanjenje rizika kod zajmova od privatnih financijskih institucija.

Pružanje usluge podrške ciljanim skupinama i provedbenim tijelima, na primjer s *one-stop shop*-ovima i davanje mogućnosti korisnicima da sami osmišljavaju i implementiraju rješenja

Snalaženje u složenosti opcija financiranja, projekata obnove i pružatelja usluga može biti nevjerojatno dugotrajno i obeshrabrujuće. Mjere podizanja svijesti i pristupačnosti mogu poprimiti oblik *one-stop shop*-ova (OSS) za pružanje prilagođenih savjeta i podrške te obuke za poboljšanje vještina energetske pismenosti, kako za ciljne skupine, tako i za provedbene agencije (npr. lokalne vlasti, socijalne ustanove, pružatelje usluga socijalnog stanovanja, institucije za financiranje...).

I EED i EPBD zahtijevaju od država članica da uvedu jedan OSS na svakih 80.000 stanovnika_ica ili barem jedan po regiji, ali propisi i mogućnosti financiranja razlikuju se diljem Europe. OSS treba ponuditi snažnu administrativnu potporu i surađivati s lokalnim djelatnicima_ama u zdravstvenom i socijalnom sektoru te u civilnom društvu kako bi doprli do ranjivih skupina. Istaknuti primjer je „La Palma Renewable“, koja vodi lokalni OSS na otoku La Palma, pružajući građanima_kama savjete o energetske učinkovitosti i uštedi i mogućnosti sudjelovanja u lokalnim projektima zajedničke samopotrošnje. OSS se sada financira iz lokalnih sredstava (Vijeća), ali cilj im je proširiti djelovanje financiranjem preko Mehanizma za oporavak i otpornost. Ovaj *peer-to-peer* pristup pomaže poticanju više povjerenja oko energetske tranzicije i njezinih brojnih složenosti, osiguravajući lokalnu kupnju.

[33] https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/assets/thematic_analysis/scoreboard_thematic_analysis_efficiency.pdf

Kako bi se građane_ke strukturno osnažilo da preuzmu aktivnu ulogu u energetskej tranziciji, nije dovoljno samo pružiti zakonske mogućnosti i informacije. U tom pogledu SCF otvara važna vrata za **stvaranje namjenskih shema podrške koje osnažuju najranjivije i uklanjaju prepreke sudjelovanju**. Jedan primjer bi bilo smanjenje financijskih prepreka za pridruživanje ili uspostavljanje projekata energetskih zajednica putem unaprijed financiranih udjela ili revolving fondova. Specifičnije ranjivosti treba pažljivo analizirati uz pomoć relevantnih dionika, a mogu se riješiti ciljanim mjerama. Na primjer, kućanstva samohranih majki ranjivija su na energetske siromaštvo, a među mnogim čimbenicima je i isključenost žena iz tehničkog znanja koje je obično rezervirano za muškarce [34]. Pružanje posebne obrazovne podrške, kao i poduzimanje mjera za poboljšanje sigurnosti i rodne ravnoteže u uslugama održavanja energije, može biti način za uklanjanje prepreka. Druga je mogućnost iskorištavanje postojećih lokalnih ili regionalnih umreženih skupina za energetske siromaštvo, koje koriste „energetske ambasadore_ice”, tj. članove_ice lokalne zajednice, za provođenje pregleda stambenih objekata i pružanje prilagođenih savjeta u vezi s mjerama uštede energije i učinkovitosti, poput obnove. Financiranje „Ureda za preobrazbu zajednice” [35] u španjolskom Fondu za oporavak koristi ovaj peer-to-peer pristup: financiranje se daje lokalnim etabliranim organizacijama za uspostavljanje lokalnih one-stop shop-ovai pomoć u stvaranju novih energetskih zajednica.

Ne može se precijeniti važnost ciljanih i prilagođenih pristupa. Različite zajednice imaju jedinstvene potrebe i izazove, zbog čega je jednak pristup svima često neučinkovit.

Osiguravanje pravilnog održavanja i razvoja javnog prijevoza i biciklističke infrastrukture te poboljšanje pristupa korištenju bicikala

Kako bi se ublažilo siromaštvo u prometu, potrebne su proračunate mjere koje bi odgovarale lokalnom kontekstu. U rijetko naseljenim područjima, **povećanje gustoće i pogodnosti javnog prijevoza temeljenog na potražnji i dijeljenog prijevoza** ključno je za omogućavanje pristupa osnovnim prijevoznim uslugama. Ulaganja u **dekarbonizaciju javnog i socijalnog prijevoza u općinama s nižim prihodima** jednako su potrebna kako bi se riješilo pitanje emisija iz prometa i osigurala održiva mobilnost za sve stanovnike_ice. Uključivo planiranje prijevoza koje daje prioritet potrebama ranjive populacije - kao što su starije osobe, osobe s invaliditetom, migranti_ice i manjine, djeca i mladi, žene i kućanstva s niskim primanjima - pomoći će u smanjenju društvenih nejednakosti dok će poduprijeti prijelaz na ekološki prihvatljivije prometne sustave. Biciklizam je jeftin, zdrav način prijevoza bez ugljika. Sigurne i visokostandardne biciklističke mreže također mogu smanjiti društvene udaljenosti između bogatih urbanih središta i marginaliziranih periferija gradova. Mobilne usluge, povećani pristup osnovnim javnim uslugama (npr. dopuna pretplatnih brojlila) i e-pismenost među marginaliziranim zajednicama mogu dodatno smanjiti potrebu za prijevozom.

[34] https://oa.upm.es/66337/1/FEMENMAD_vONLINE_compressed.pdf

[35] <https://www.idae.es/ayudas-y-financiacion/comunidades-energeticas/ayudas-oficinas-de-transformacion-comunitaria-para-la>

Savjetodavne usluge za mobilnost na lokalnoj razini mogu biti jedna od mjera za rješavanje problema nedostatka informacija o (održivim) mogućnostima prijevoza.

„El Meu Bus“ u Barceloni je autobusna usluga na zahtjev koja je uvelike poboljšala pristupačnost za korisnike_ce u manje naseljenim područjima na periferiji [36]. U Londonu je program „Prijevoz za sve“ mentorska inicijativa za pružanje smjernica i podrške pojedincima_kama koji_e se suočavaju s preprekama u pristupu javnom prijevozu [37].

Podrška razvoju zajednica obnovljivih izvora energije (REC) zajedno sa shemama potpore kako bi ove inicijative bile dostupne siromašnim i ranjivim kućanstvima

SCF bi se također trebao koristiti za povećanje mogućnosti za suvlasništvo i demokratsko donošenje odluka u energetskej tranziciji. Glavni zadatak trebao bi biti povećanje pristupa obnovljivoj energiji, s posebnim naglaskom na proizvodnju i skladištenje obnovljive energije. Aktivno uključivanje i smanjenje rizika od sudjelovanja za ranjiva kućanstva u energetskeim zajednicama jedan je od načina da se prekine ciklus ovisnosti o programima privremene pomoći i izloženosti volatilnosti tržišnih cijena energije. Energetske zajednice građana (CEC) i zajednice obnovljivih izvora energije (REC) nisu samo prihvatljivi korisnici fonda [38], već su i ključni za postizanje njegovih ciljeva [39]. Osim povećanja pristupa uslugama obnovljive energije, oni su sredstva za podizanje svijesti, izgradnju kapaciteta i društvenu uključenost. Oni mogu potaknuti više povjerenja u klimatsku politiku, osobito kada su uključeni u savjetovanje. Države članice trebale bi u NSCP-ove uključiti reforme koje (dalje) pojednostavljuju i promiču zajedničku vlastitu potrošnju i energetske zajednice, u skladu s Direktivom o obnovljivoj energiji (RED) II i RED III. Na primjer, španjolski Plan oporavka predviđa značajnu financijsku potporu energetskeim zajednicama, istovremeno potičući njihovo sudjelovanje u novim sektorima, kao što su ponuda i potražnja, e-mobilnost i obnova stambenih objekata [40].

Treba istaknuti da se u većini nacionalnih konteksta ne pravi dovoljna razlika između energetskeih zajednica kao organizacijskog koncepta i konceptata koji se temelje na aktivnostima kao što je *peer-to-peer* trgovanje i s njima povezane koristi. Preporučujemo **razjašnjenje pravnog koncepta energetskeih zajednica i definiranje jasnih kriterija za dodjelu financijskeih sredstava**, kako bi se izbjeglo korporativno zarobljavanje ograničenih resursa od strane velikih komercijalnih pružatelja energetskeih usluga i kako bi se osiguralo da sredstva dopru do ciljane populacije.

[36] <https://www.barcelona.cat/mobilitat/es/medios-de-transporte/bus/bus-demanda>

[37] <https://www.transportforall.org.uk/your-rights/#:~:text=TfL%20offers%20a%20free%20Travel,use%20public%20transport%20in%20London>

[29] Poziv za objavu Akcijskog plana za dizalice topline.
https://api.euroheat.org/uploads/20240122_Call_to_publish_the_Heat_Pump_Action_Plan_without_further_delay_FINA_L_f0862b626d.pdf

[38] Uredba o uspostavi Socijalnog fonda za klimatsku politiku (EU) 2023/955, Article 8(c).

[39] EUR-Lex. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2023.130.01.0001.01.ENG

[40] <https://www.rescoop.eu/policy/financing-tracker/recovery-resilience-funds/spain-recovery-resilience-funds-2-2>

Mobilizacija dodatnog financiranja izvan doprinosa od 25 %

Socijalni fond za klimatsku politiku stvoren je kako bi se nadoknadio potencijalni porast energetske i transportne siromaštva kao rezultat ETS2, a ne kako bi se uhvatio u koštac s energetske i transportne siromaštvom diljem EU-a za što su hitno potrebna dodatna sredstva. Danas više od 41 milijuna ljudi diljem Europe ne može adekvatno grijati svoje domove [41], a broj je vjerojatno mnogo veći s obzirom na složenost prikupljanja točnih podataka. Iznos koji je dostupan u SCF-u neadekvatan je za borbu protiv temeljnih uzroka transportne i energetske siromaštva – međutim postiže napredak u raspodjeli sredstava kako bi se osiguralo da se društveni učinci klimatske politike na odgovarajući način uzmu u obzir.

Namijenite prihod od ETS2 (i nešto ETS1) socijalno uključivoj dekarbonizaciji zgrada i cestovnog prometa

Ograničeno na 86,7 milijardi eura za cijelu Uniju (uključujući sufinanciranje država članica od 25 %), jasno je da će se morati mobilizirati sredstva izvan SCF-a. Kao polazište, ETS2 prihodi koji se vraćaju izravno u proračune država članica trebali bi se mobilizirati za borbu protiv energetske i transportne nejednakosti i za izgradnju javne potpore. To se može postići kombinacijom izravnih transfera i ciljanih ulaganja [42]. Za razdoblje 2026.-2032., uz pretpostavku prosječne cijene od 45 € po toni, ukupni prihodi bi iznosili 258,6 milijardi €. Kao rezultat toga, samo 34 % prihoda ETS2 ići će u SCF, dok će preostalih 66 % ići izravno u države članice. Države članice slobodne su povećati stopu sufinanciranja za svoje socijalne planove za klimatske politike iznad obveznog minimuma od 25 %. U tu svrhu mogu koristiti svoj preostali prihod od ETS2 ili ETS1, procijenjen na 1500 milijardi eura između 2031.-2050. [43]. Snažni primjeri trošenja prihoda ETS1 u svrhu dekarbonizacije zgrada uključuju češki Program podrške novim zelenim uštedama i francuski Ma Prime Renov [44].

Zakonodavstvo koje je na snazi, nalaže da se svi prihodi od ETS-a troše na „klimatske akcije“, ali državama članicama dopuštena je potpuna diskrecija u potrošnji, a ograničena transparentnost znači da se sredstva mogu samo dodijeliti postojećoj potrošnji za okoliš ili koristiti za nadoknadu troškova za industriju. Kako se očekuje da će prihod od ETS1 i 2 dosegnuti vrhunac 2035. godine [45], postoji ograničena mogućnost da se maksimalno poveća korist od tih sredstava za smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima i dugoročno zaštititi dobrobit.

[41] [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733583/EPRS_BRI\(2022\)733583_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733583/EPRS_BRI(2022)733583_EN.pdf)

[42] https://ieep.eu/wp-content/uploads/2022/12/Can-polluter-pays-policies-in-buildings-and-transport-be-progressive_IEEP-2022.pdf

[43] [Osiguranje naše budućnosti, europskog klimatskog cilja do 2040. i puta do klimatske neutralnosti do 2050. izgradnjom održivog, pravednog i prosperitetnog društva](#)

[44] <https://www.service-public.fr/particuliers/actualites/A17134?lang=en>

[45] [Osiguranje naše budućnosti, europskog klimatskog cilja do 2040. i puta do klimatske neutralnosti do 2050. izgradnjom održivog, pravednog i prosperitetnog društva](#)

S obzirom na pitanje pravednosti, prema sadašnjim pravilima ETS1 subvencionira se više od 95 % industrijskog onečišćenja. Nekoliko industrija dobit će 226,7 milijardi eura besplatnih emisijskih jedinica između 2024. i 2030., a većina će otići u sektore teške industrije. Budući da se sada od ljudi očekuje da plaćaju svoje emisije prema ETS2, ovo subvencioniranje velike većine industrijskog onečišćenja mora prestati i sredstva se moraju preusmjeriti za financiranje pravedne klimatske tranzicije.

Drugo, štetne subvencije za fosilna goriva moraju se preusmjeriti na povećanje pristupačnosti čiste obnovljive energije u našim domovima i prijevozu. Subvencije za fosilna goriva uvelike potkopavaju cjenovni signal ETS2. Čineći fosilna goriva relativno jeftinijima, subvencije za fosilna goriva olakšavaju povećanu potrošnju fosilnih goriva za one koji više zarađuju, dok istovremeno troše resurse koji bi se mogli upotrijebiti za rješavanje energetske siromaštva. Subvencije za fosilna goriva stavljaju ulaganja u obnovljivu energiju u nepovoljan položaj i troše javna sredstva. EU i države članice izrazile su svoju namjeru da „ukinu neučinkovite subvencije za fosilna goriva“ još 2009. Međutim, istraživanje CAN-a otkriva da su se subvencije za fosilna goriva više nego udvostručile 2022. nakon ruskog rata u Ukrajini i da se očekuje da će iznositi čak 78 milijardi EUR 2022. Iako je potpora dohotku potrebna kako bi se najugroženiji zaštitili od visokih troškova energije, ta bi potpora trebala biti ciljana i biti popraćena transformativnim ulaganjima kako bi se uklonio temeljni uzrok energetske siromaštva; oslanjanje na fosilna goriva i milost divova fosilnih goriva koji su pokazali da se ne boje izvući neočekivanu zaradu u vrijeme ekonomske krize.

Stvorite ažurirani Fond za pravednu transformaciju kako bi se osigurala sredstva za socijalno uključivu potrošnju na klimatske promjene

Treće, potrebne su strukturne promjene s obzirom na goleme potrebe za zelenim i društvenim ulaganjima koje Europa ima, s nedavnom studijom koja procjenjuje potrebe za ulaganjima na 1520 milijardi eura godišnje [46]. EU fond Next Generation trebao bi završiti 2026., s procijenjenih 300 milijardi eura manje dostupnih za klimatske svrhe i zaštitu prirode. Hitno su potrebne dodatne mjere kao što je uspostava dugoročnog **EU fonda za pravednu transformaciju nakon 2026.** za poticanje zelene i socijalno pravedne transformacije našeg gospodarstva jer odgođena potrošnja na klimu danas znači povećanje troškova nedjelovanja u vezi s klimom u budućnosti. Stvaranje Fonda za pravednu transformaciju treba biti upareno s ozbiljnom predanošću ukidanju subvencija za fosilna goriva, kao i uvođenjem novih progresivnih poreza uključujući porez na ekstremno bogatstvo, porez na višak dobiti od fosilnih goriva i porez na financijske transakcije za potporu EU-u i vladama. EU se također mora posvetiti reformi poreza na okoliš kako bi se provelo načelo zagađivač plaća, a istovremeno jamčiti da to neće negativno utjecati posebno na skupine s niskim primanjima.

[46] <https://institut-rousseau.fr/road-2-net-zero-en/>

Dosljedno koristiti postojeće sheme financiranja EU-a kako bi se osiguralo da je potrošnja SCF-a komplementarna

Na kraju, **dosljedno korištenje postojećih shema financiranja EU-a** [47] proširuje opseg za financiranje strukturnih mjera za rješavanje energetske siromaštva. Instrument za oporavak i otpornost, REPowerEU, Fond za regionalni razvoj, Kohezijski fond, sadašnji Fond za pravednu tranziciju i Fond za modernizaciju također osiguravaju ulaganja koja bi trebala biti usmjerena na obnovu, energetska učinkovitost i korištenje obnovljive energije. Neki dobri slučajevi korištenja financiranja oporavka i otpornosti uključuju ulaganje u proizvodnju obnovljive energije za 30 000 energetske siromašnih kućanstava u Grčkoj kroz energetske zajednice i rumunjske sheme vaučera za kućanstva za ulaganje u obnovu za energetska učinkovitost i otvaranje *one-stop shop-ova* [48].

Za dodatno čitanje

- [Uredba \(EU\) 2023/955 Europskog parlamenta i Vijeća od 10. svibnja 2023. o osnivanju Socijalnog fonda za klimatsku politiku i izmjeni Uredbe \(EU\) 2021/1060](#)
- [Savjetodavno središte za energetska siromaštva](#)
- [Socijalni fond za klimatsku politiku FAQ](#)
- [REScoop.eu brifing](#)
- [Alat za energetska solidarnost](#)
- [IZVJEŠĆE O POLITIKAMA: POKRETANJE ETS2 I SOCIJALNOG FONDA ZA KLIMATSKU POLITIKU](#)
- [Socijalni fond za klimatsku politiku: Otključavanje potencijala za pravednu tranziciju](#)
- [Radna knjiga o energetska pravdi](#)
- [Pronalaženje alternativnih načina financiranja SCF-a](#)
- [Mogućnosti promjene načina grijanja za zgrade s najlošijim performansama u Mađarskoj](#)
- [Pristupačno i čisto grijanje za sve](#)
- Studije slučaja: [Obnova neprikladnog stambenog fonda](#)
- [Energetska siromaštva i neprikladno stanovanje u Poljskoj](#)
- [5 ekonomskih razloga za davanje prioriteta osobama s niskim primanjima u valu renoviranja](#)
- [Pokretanje ETS2 i Socijalnog fonda za klimatsku politiku](#)

[47] <https://www.rescoop.eu/financing-tracker>

[48] https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/assets/thematic_analysis/scoreboard_thematic_analysis_efficiency.pdf

Initiated by

RESCOOP.EU

CEE Bankwatch Network

Supported by

ACR+
CAN Europe
CEEweb for Biodiversity
Clean Air Action Group
Climate Alliance
Climate Coalition
COFACE Families Europe
Coopérnico
ECODES
Ecooo Energía Ciudadana
eco-union
Éghajlatvédelmi Szövetség / Climate Alliance Hungary
Electra Energy
Energiaklub Climate Policy Institute
Environmental Justice Network Ireland
EOS energy
EWS Elektrizitaetswerke Schoenau eG
Focus Association for Sustainable Development
Friends of the Earth Spain
Green Liberty
Habitat for Humanity International
MIRA Network
Next Energy Consumer
NSC-Friends of the Earth Hungary
Plataforma por un Nuevo Modelo Energético
Reflex Környezetvédő Egyesület
Réseau Cler
Sustainable Agency SYNERGY
The Climate Reality Project Europe
WISE Nederland
World's Youth for Climate Justice
ZERO - Associação Sistema Terrestre Sustentável